

Laboratorium for
forskningsbaseret
skoleudvikling og
pædagogisk praksis,
Institut for Læring og Filosofi,
Aalborg Universitet

Ole Henrik Hansen
Thomas Nordahl
Sigrid Øyen Nordahl
Line Skov Hansen
Ole Hansen

Dagtilbud

Læringsrapport 2015

Uligheder og variationer - i dagtilbud

SAMMENFATNING

Billund, Fredericia, Hedensted, Nordfyn og Svendborg Kommuner

Dagtilbud

Læringsrapport 2015

Uligheder og variationer – i dagtilbud

SAMMENFATNING

Billund, Fredericia, Hedensted, Nordfyn og Svendborg Kommuner

Resultater fra Kortlægningsundersøgelse for 5 kommuner 2015
Sammenfatning af forskningsrapport: "Uligheder og variationer – i dagtilbud".
Ole Henrik Hansen, Thomas Nordahl, Sigrid Øyen Nordahl, Line Skov Hansen og Ole Hansen

1. oplag, 1. udgave 2016

Forfatterne:

- Lektor Ole Henrik Hansen, DPU, Aarhus Universitet (forskningsleder)
- Professor Thomas Nordahl, SePU, Høgskolen i Hedmark
- Masterstudent Sigrid Øyen Nordahl, SePU, Høgskolen i Hedmark
- Ph.d.-studerende Line Skov Hansen, LSP, Aalborg Universitet
- Specialkonsulent Ole Hansen, LSP, Aalborg Universitet

Redigering:

Ole Hansen

Opsætning og korrektur

Annemette Helligsø og Cecilie Bjerre Falcksgaard

Udgiver:

Laboratorium for forskningsbaseret skoleudvikling
og pædagogisk praksis (LSP),
Institut for Læring og Filosofi,
Aalborg Universitet
Kroghstræde 3
DK 9220, Aalborg

©2016 Udgiver og forfatterne

Indhold

Læringsrapport 2015 - sammenfatning	5
Sammenfattende om børndata.....	8
Sammenfattende om kontaktpædagogdata	10
Sammenfattende om forældredata	11
Sammenfattende om personaledata	12
Sammenfattende om ledelse af institutionen	13
Alt i alt.....	14

Læringsrapport 2015 - sammenfatning

Program for Læringsledelse - dagtilbud, undersøger børns trivsel, læring og udvikling i dagtilbud. I alt har seks kommuner valgt at tage deres dagtilbud med i programmet. De seks kommuner er: Fredericia, Billund, Hedensted, Kolding¹, Nordfyn og Svendborg. Program for Læringsledelse - dagtilbud² er en del af Nationalt Center for Skoleforskning (NCS), Aarhus Universitet.

Program for Læringsledelse varer fire år (2015 - 2019) og har som sit overordnede mål at bidrage til, at de deltagende dagtilbud etablerer tilbud der:

1. knytter pædagogisk praksis med læreplanstemaer formuleret i dagtilbudsloven
2. udfordrer alle børn, så de opnår trivsel, læring og udvikling
3. mindsker betydningen af børnenes baggrund som ulighed, fattigdom og sociale problemer

Program for Læringsledelse - dagtilbud har derfor til formål at bidrage til at skabe de bedste forudsætninger for, at det pædagogiske personale og ledelse i dagtilbud opnår kompetencer til at:

1. kunne planlægge, gennemføre, vurdere, begrunde og kvalificere pædagogisk tilrettelagte aktiviteter – baseret på læreplanstematiseret arbejde og tilpasset børns forskellige funktionsniveauer
2. kvalificere de pædagogisk tilrettelagte aktiviteter – og børnemiljøet som helhed – og skabe forbindelse mellem børns funktionsniveauer, hverdagen som helhed og læreplanerne, både for det enkelte barn og hele børnegruppen
3. dokumentere og identificere tegn på læring

1 Kolding Kommune starter først deres dagtilbud i efteråret 2016. Det betyder, at der på nuværende tidspunkt kun er kortlagt i fem af de seks kommuner.

2 Program for Læringsledelse – dagtilbud er etableret af LSP, Laboratorium for forskningsbaseret skoleudvikling og pædagogisk praksis, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet, men flytter til NCS, Nationalt Center for Skoleforskning i løbet af efteråret 2016.

4. kunne anvende data og forskningsviden om børns trivsel, læring og udvikling, med det formål at være i stand til at justere det pædagogiske arbejde, både for det enkelte barn og for hele børnegruppen

Med udgangspunkt i arbejdet med en synlig, målstyret dagtilbudsdidaktik og udviklingspædagogik skal deltagerne i Program for Læringsledelse - dagtilbud, agere som professionelle læringsledere. Læringsledelse er i denne sammenhæng defineret ved, at der skal sættes mål for børns læring og trivsel, og at børns læring, trivsel og udvikling skal gøres synlig, så vi ved om vi er på rette vej.

I Program for Læringsledelse - dagtilbud er det vigtigste virkemiddel og den centrale indsats, at der i programmet gennem alle fire år foregår en omfattende kompetenceudvikling for alle programmets professionelle aktører med det formål at kvalificere dagtilbuddets pædagogiske praksis.

Denne kompetenceudviklingsindsats bygger på følgende principper:

- Kompetenceudvikling skal være forskningsinformeret, dvs. være informeret af eksisterende forskningsviden om forholdet mellem pædagogiske indsatser og børns trivsel, læring og udvikling
- Kompetenceudvikling skal være evidensinformeret, dvs. informeret af de data om børns trivsel, læring og udvikling, som indsamles og analyseres som en del af programmet
- Kompetenceudvikling skal være kollektiv og teambaseret
- Kompetenceudvikling skal være praksisnær
- Kompetenceudvikling skal forankres i medarbejdernes organisatoriske kultur

(punkterne er lavet med inspiration i Timperley, 2008)

Gennem denne tilgang til praksisnær, teambaseret, data- og forskningsinformeret kompetenceudvikling, vil der i Program for Læringsledelse - dagtilbud især blive lagt vægt på at sikre, at det pædagogiske personale og ledelse i dagtilbud arbejder på basis af viden om børns trivsel, læring og udvikling, og at indsatsen er fokuseret på lærings-, og trivselsmål for det enkelte barn og den enkelte børnegruppe.

Program for Læringsledelse - dagtilbud bidrager i den forbindelse til at, der:

- udarbejdes en forskningsbaseret kortlægning af børns læring og trivsel. Formålet er, at det enkelte dagtilbud og dagtilbudsforvaltninger i fællesskab anvender data som afsæt for et målrettet ledelses- og teamsamarbejde med fokus på at udvikle et læringsmiljø, der fremmer alle børns trivsel, læring og udvikling

- udvikles en systematisk og målrettet plan for kompetenceudvikling og kvalitetsforbedring for hvert enkelt dagtilbud og kommune på basis af kortlægningen
- på basis af forskningsviden og kortlægning gennemføres et sammenhængende og praksisnært kompetenceløft og kapacitetsopbygning for det pædagogiske personale og ledelse i dagtilbud med fokus på kollektiv, teambaseret kompetenceudvikling

Program for Læringsledelse - dagtilbud starter med en kortlægning af læringsmiljøet i det enkelte dagtilbud. Kortlægningen har fem informantgrupper: Børnehavnens 4,-5-6 årige børn, kontaktpædagoger, pædagogisk personale, forældre og ledelse. Informantgrupperne har hver især udfyldt et digitalt, online spørgeskema, hvor der er afgivet svar på en række spørgsmål, der i de fleste tilfælde har skullet gives på en firetrins skala, hvor man erklærer sig mere eller mindre enig i et udsagn. Herudfra gennemføres der validering og en dataanalyse af de indsamlede data. Resultatet af dette arbejde er institutions- og kommuneprofiler om børns læring og trivsel, om trivslen blandt det pædagogiske personale, dets indsatser og børnevurderinger, og om ledernes indsatser og forældrenes tilfredshed og samarbejde både med dagtilbuddet og indbyrdes i forældregruppen. Institutions- og kommuneprofilerne udgør grundlaget for en kompetenceindsats, som sikrer, at alle – pædagogiske medarbejdere, ledelser og forvaltning – arbejder med fokus på børns trivsel, læring og udvikling og med baggrund i sikker viden om børns trivsel, læring og udvikling.

Den første kortlægningsundersøgelse og dermed dataindsamling blev gennemført i uge 38-41, 2015, og dette er sammenfatningen af den samlede rapport over denne første kortlægning. I nedenstående tabel ses det samlede antal informanter for de fem deltagende kommuner:

Udvalg	Informanter	Inviterede	Besvarede	Svarprocent
Alle 5 kommuner	4-5 og 6 årige børn	4038	3228	80
Alle 5 kommuner	Kontaktpædagogbesvarelser	4024	3360	83
Alle 5 kommuner	Forældre	6655	4451	67
Alle 5 kommuner	Pædagogisk personale	1426	1307	92
Alle 5 kommuner	Ledelse	170	165	97

Tabel 1: Samlet antal informanter for alle fem kommuner

De samme tal fordelt på de fem kommuner:

Inviterede i alt	Børn	Kontaktpæd.	Forældre	Pæd. Personale	Ledelse
Kommune 1	465	465	1125	215	27
Kommune 2	820	820	849	315	30
Kommune 3	1126	1126	1609	298	46
Kommune 4	591	577	900	144	21
Kommune 5	1036	1036	2172	454	46
I alt	4038	4024	6655	1426	170
Besvarede i alt	Børn	Kontaktpæd.	Forældre	Pæd. Personale	Ledelse
Kommune 1	457	460	778	204	26
Kommune 2	764	766	486	284	27
Kommune 3	869	798	1339	284	45
Kommune 4	291	469	486	130	21
Kommune 5	847	867	1362	405	46
I alt	3228	3360	4451	1307	165

Tabel 2: Samlet antal informanter specificeret for alle fem kommuner

Nedenfor ses en sammenfatning af resultaterne af den første kortlægningsundersøgelse.

Sammenfattende om børnedata

Børns trivsel

- Ni ud af ti børn kan lide at være i børnehaven
- Otte ud af ti børn glæder sig til at komme i børnehaven
- Otte ud af ti børn synes, de laver sjove ting i børnehaven
- Fem ud af ti børn oplever at blive drillet

Relationer voksen-barn

- Fire ud af ti børn oplever at blive skældt ud
- Ni ud af ti børn oplever, at de har et godt forhold til de voksne, og at de godt kan lide de.
- Otte ud af ti børn oplever, at de voksne vil lytte til dem
- Otte ud af ti fortæller, at de aldrig bliver vrede på de voksne
- Otte ud af ti børn fortæller, at de ofte får ros af de voksne

Relationer mellem børn

- Otte ud af ti børn har altid nogen at lege med i børnehaven
- Fem ud af ti børn oplever, at der bliver sagt grimme ting til dem i børnehaven
- Ni ud af ti børn har en god ven i børnehaven

Kompetenceaktiviteter

- Syv ud af ti børn oplever, at der tales om bogstaver og ord i børnehaven
- Syv ud af ti børn siger ja til, at der bliver sunget og spillet musik i børnehaven
- Otte ud af ti børn oplever, at der bliver læst historier i børnehaven
- Ni ud af ti børn oplever, at der bliver tegnet og malet i børnehaven
- Ni ud af ti børn synes, at det er hyggeligt når de spiser sammen i børnehaven

Endelig skal det siges, at der er stor spredning i, hvordan børn oplever dette fra dagtilbud til dagtilbud

Betydningen af børnenes køn

- Piger trives signifikant bedre end drenge
- Piger har signifikant bedre relationer til de voksne, end drenge
- Piger har signifikant bedre oplevelse af kompetenceaktiviteter i børnehaven, end drenge
- Piger har signifikant bedre bogstavgenkendelse, ordgenkendelse og genkendelse end drenge
- Aktiviteterne i børnehaven appellerer mere til piger
- Drenge får mere skæld ud
- Pigerne vil i højere grad end drengene trøstes af de voksne
- Drengene bliver oftere vrede på de voksne
- Pigerne kan i højere grad end drengene lide de voksne

Betydningen af børnenes kulturelle baggrund

- Minoritetssproglige børn trives signifikant bedre end børn med dansktalende baggrund
- Minoritetssproglige børn med ikke vestlig baggrund har signifikant ringere relationer til andre børn og til de voksne i børnehaven
- Minoritetssproglige børn fra vestlige lande, har signifikant bedre oplevelse af kompetenceaktiviteterne
- Minoritetssproglige børn fra ikke vestlige lande har signifikant lavere talgenkendelse, genkendelse af geometriske figurer og ordgenkendelse end børn, med dansk som modersmål
- Minoritetssproglige børn fra vestlige lande, har signifikant dårligere talgenkendelse og genkendelse af geometriske figurer, end børn med dansk som modersmål

Betydningen af forældres uddannelsesbaggrund

- Det er i forhold til relationer til de voksne og til andre børn, en fordel at have forældre med en erhvervsuddannelse eller længere uddannelse. Det er en ulempe at have forældre, der har afsluttet deres uddannelse med grundskolen
- I forhold til genkendelse af bogstaver, tal, og geometriske figurer, er det en fordel med forældre med en uddannelse på gymnasialt niveau eller

derover. Det er samtidig en ulempe med forældre med en kort uddannelse

Der er meget store variationer fra dagtilbud til dagtilbud. Variationer, der gør, at børns vilkår for trivsel, læring og udvikling varierer fra dagtilbud til dagtilbud.

Sammenfattende om kontaktpædagogdata

Betydningen af børnenes køn

Det ses i alle fire variable, at pigerne scorer signifikant over gennemsnittet (500), samtidig ses det, at drengene scorer signifikant under gennemsnittet. Størst er forskellen i variabelen "Sociale færdigheder", hvor variationen for pigerne betegnes stor, mens drengene afviger noget. Denne betegnelse gælder for begge køn i de to øvrige variable.

Betydningen af kulturel baggrund

Når vi ser på kontaktpædagogernes vurdering i forhold til børnenes etnicitet, ligger de dansktalende børn på gennemsnittet, på nær kommunikation og sprog, hvor de har en lille positiv afvigelse. Fremmedsprogede børn fra andre lande end vestlige, vurderes signifikant afvigende fra gennemsnittet i negativ retning i alle tre kategorier, mens fremmedsprogede børn fra Nordamerika afviger signifikant i kategorierne kommunikation og sprog og sociale færdigheder. Ved kommunikation og sprog er der for minoritetssproglige børn tale om en meget stor, negativ afvigelse. Det samme er der for ikke vestlige børn i kategorien sociale færdigheder.

Betydningen af forældrenes uddannelse

Børn af forældre med erhvervsuddannelse og forældre med kort videregående uddannelse udgør gennemsnittet, og tendensen er, at jo længere uddannelse forældrene har, des bedre vurderes børnene i alle tre variable, og jo kortere uddannelse forældrene har, des dårligere vurderes børnene.

Der er meget store variationer fra dagtilbud til dagtilbud. Variationer der gør, at børns vilkår for trivsel, læring og udvikling varierer fra dagtilbud til dagtilbud.

I kontaktpædagogdata er der systematiske forskelle, der peger på grundlæggende forskelle i kvalitet fra dagtilbud til dagtilbud, og disse forskelle synes at være indeholdt det enkelte dagtilbud og ikke knyttet til socio-økonomiske forhold. Det vil sige forskelle i børnesyn, forskelle i hvordan lærings og omsorgsarbejdet vægtes, hvordan drenge og piger forstås, samt hvordan det pædagogiske arbejde tilrettelægges.

Da dagtilbuddene har nogenlunde samme socio-økonomiske grundlag og nogenlunde samme strukturelle vilkår og økonomiske rammebevilling, tyder det på, at kvalitetsforskelle i højere grad handler om, hvordan pædagogikken tilrettelægges, og hvordan relationen til børnene faciliteres. Dvs. hvor meget tid personalet bruger på relevant omsorg for det enkelte barn, og kvaliteten af den omsorg der ydes, hvor stor emotionel investering der foretages i det enkelte barn, og om der

er systematiske forskelle i disse elementer, fx mellem drenge og piger, mellem etnisk danske børn og minoritetssproglige børn. Der kan være forskelle mellem lydhørhed overfor nogle børn fremfor andre børn, for accept og fx psykisk tilgængelighed.

De systematiske forskelle, vi kan identificere både i børnedata og i kontaktpædagogdata, synes at skabe uligheder der knytter sig til børnenes køn, etnicitet og børnenes sociale status. Dvs. at når vi ser på børnedata og kontaktpædagogdata, ser det ud som om, at dagtilbuddene viderefører børnenes sociale arv i højere grad, end det lykkes dagtilbuddene at bryde denne.

Sammenfattende om forældredata

Information

- Det er overvejende mødre fremfor fædre, der er i dialog med dagtilbuddet og deltager i møder i dagtilbuddet
- Personalet giver sig mere tid til aflevering om morgenen, fremfor afhentning om eftermiddagen
- Ni ud af ti forældre oplever, at dagtilbuddet informerer ved opslag og hjemmeside, og otte ud af ti forældre svarer, at personalet er lydhør overfor information om barnets trivsel og udvikling

Tilfredshed

- Otte ud af ti forældre oplever, at ledelsen af dagtilbuddene er god
- Otte ud af ti forældre oplever, at personalet arbejder målrettet med barnets trivsel, læring og udvikling
- Ni ud af ti forældre oplever, at personalet er engagerede
- To ud af ti forældre oplever stor udskiftning i personalegruppen
- Ni ud af ti forældre er generelt tilfredse med dagtilbuddet

Spredningen på dagtilbuddene er meget stor i disse data.

Betydningen af børnenes køn

- Det ses i begge variable, at pigernes forældre afviger negativt fra gennemsnittet. Ved forældres vurdering af informationsevne, er denne afvigelse signifikant og betegnes som en lille variation. I samme variabel afviger drengenes forældres besvarelse positivt. I variabelen tilfredshed, ligger begge afvigelser indenfor gennemsnittet.

Betydningen af kulturel baggrund

- Forældre til dansktalende børn udgør gennemsnittet, og i begge variable er minoritetssproglige børns forældre signifikant mere positive. Variationen fra gennemsnittet betegnes som en stor afvigelse.

Betydningen af forældres uddannelsesbaggrund

- Tendensen for mødres tilfredshed og deres vurdering af dagtilbuddenes informationsevne, er omvendt proportional med fx børnenes lærings-

udbytte målt ved forældrenes uddannelsesniveau. Den samme tendens ses ved fædres uddannelsesniveau, blot ikke så markant. Igen udgøres gennemsnittet af forældre med kort videregående uddannelse. Det er altså her værd at bemærke, at forældre med kort uddannelse er de mest tilfredse og oplever bedst information.

Der er meget store variationer fra dagtilbud til dagtilbud. Variationer der gør, at børns vilkår for trivsel, læring og udvikling varierer fra dagtilbud til dagtilbud.

Det er tydeligt, at forældrene generelt er tilfredse med deres børns dagtilbud. Der er dog nogle interessante paradokser:

- Minoritetssproglige forældre er signifikant mere tilfredse
- Pigers forældre er mere utilfredse
- Forældre med kortere uddannelse er mest tilfredse

Det betyder, at de forældre, der kunne forventes at være mest utilfredse, da de så at sige får mindst for pengene, nemlig drengeforældre, minoritetssproglige forældre og forældre med kort uddannelse, tilsyneladende er taknemmelige eller ukritiske, eller de er bare tilfredse.

Samtidig ser det ud som om, at de forældre der "får mest for pengene", pige-forældre og danske forældre og forældre med længst uddannelse, er de mest utilfredse, de mest kritiske og givet de, der stiller de højeste krav, og har de højeste forventninger.

Endelig ser det ud som om, at det er mødrene, der er de mest engagerede i deres børns dagtilbud.

Sammenfattende om personaledata

Personalets kompetence

- Det gennemsnitlige personale ser sig som kompetente pædagogiske medarbejdere, og ser sig i stand til at opretholde ro og orden og et godt trivselsmiljø og er engagerede i deres arbejde. De ser det i lidt mindre grad som tilfredsstillende at arbejde i institutionen, og de ser ligeledes deres faglige udvikling i institutionen på et lidt mindre niveau.

Personalets samarbejde

- Personalet planlægger det pædagogiske arbejde i fællesskab, i højere grad end de samarbejder om indhold og metoder. De har et gensidigt forpligtende samarbejde om børnene men tager i ringere grad hensyn til deres kolleger i deres arbejde.

Samarbejde om børnene

- Personalegruppen oplever et fælles forpligtende ansvar i forhold til alle børn i institutionen. De hjælper og støtter hinanden med at forstå og løse problemer i børnegruppen i højere grad, end de tager ansvar for

børn på de øvrige stuer, oplever enighed om uacceptabel adfærd hos børnene og oplever at have tilpasset arbejdet til børns forskellige forudsætninger. Personalet finder i ringere grad tid til at tale med børnene om hverdagsting.

Dagsplan og aktiviteter

- Personalet oplever høj grad af fokus på aktiviteter, som giver børnene de nødvendige kompetencer. De oplever i lidt mindre grad, at de får børnene til at prøve aktiviteter, der er lidt sværere end de plejer
- Der er højere grad af grovmotoriske aktiviteter fremfor finmotoriske
- Der er højere grad af læringsaktiviteter frem for gode samtaler med børnene og tilpasning til børnenes forskellige behov og forudsætninger
- Endelig er der en vigende tendens til at følge institutionens dagsplan

Der er meget store variationer fra dagtilbud til dagtilbud. Variationer, der gør, at børns vilkår for trivsel, læring og udvikling varierer fra dagtilbud til dagtilbud. Personalets vurderinger af dem selv er overvejende positive. Der er dog store forskelle fra dagtilbud til dagtilbud, men grundlæggende ser personalet sig som kompetente, gode til at samarbejde om indhold, metoder og børn, og gode til at følge op på planlægning og udførelse.

Der er en tendens til, at personalet har lettere ved at samarbejde med de nære kolleger på stuen fremfor de andre kolleger på de andre stuer. Der er en lille tendens til, at det er lettere at samarbejde om indhold og metoder fremfor børn. Det kunne måske hænge sammen med, at det bliver mere personligt og holdningsorienteret, når det handler om børn end om pædagogisk indhold. Der er en tendens til, at det er svært for personalet at motivere børnene til at prøve nye aktiviteter.

Sammenfattende om ledelse af institutionen

- Lederne har i det forløbne år brugt mest tid på at opretholde en god atmosfære i institutionen og mindst tid på administrative opgaver samt at udvikle institutionens mål og visioner
- Lederne vil det kommende år prioritere at følge medarbejdernes implementering af institutionens mål og visioner i de pædagogiske aktiviteter, og nedprioritere administrative opgaver
- Lederne opfatter det som det vigtigste i den pædagogiske ledelse, at de som ledere skal fremme et miljø, hvor medarbejderne selv har ansvar for deres pædagogiske aktiviteter. De opfatter det som den mindst vigtige funktion, at de som ledere skal planlægge, koordinere og evaluere pædagogiske aktiviteter og årsplaner

- Lederne opfatter det som grundlæggende, at der er et gensidigt forpligtende samarbejde mellem institutionens medarbejdere om alle forhold der vedrører den pædagogiske praksis. De finder ikke megen sandhed i udsagnet: Hverdagen er ikke mere travl, end at de voksne har tid til at komme omkring hvert enkelte barn
- De finder, at pædagoger og pædagogmedhjælpere er fælles om et forpligtende ansvar i forhold til alle børn, samt at institutionen og dens pædagogiske aktiviteter i høj grad er tilpasset de forskellige børns evner og forudsætninger

Der er meget store variationer fra dagtilbud til dagtilbud. Variationer, der gør, at børns vilkår for trivsel, læring og udvikling varierer fra dagtilbud til dagtilbud. Det er interessant, at lederne fremstår som en gruppe, der dels ønsker at opretholde den gode atmosfære, og dels som dem, der skal fremme et miljø, hvor medarbejderne har ansvar for deres pædagogiske aktiviteter. Det er der givet mange årsager til, men spørgsmålet er, om det fremmer børnenes læring og trivsel?

Alt i alt

I alle parametre ses meget store variationer fra dagtilbud til dagtilbud internt i kommunerne. Dette implicerer, at børn kan udsættes for markante forskelle i kvalitet fra dagtilbud til dagtilbud. De får dermed store forskelle i vilkår for fx sprogtilegnelse, social læring mv. Disse forskelle er samtidig systematiske i forhold til børnekategorier, dvs. at der er børnegrupper, der har det sværere end andre. Drengene har det sværere end piger. Danske børn har det lettere end minoritetssproglige børn. Børn med forældre med lang uddannelse, har det lettere end børn af forældre med kort uddannelse.

Laboratorium for forskningsbaseret skoleudvikling og pædagogisk praksis, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg
Universitet